

Landbrugskrisens Indflydelse

paa

Gaardejerstanden i Sønderborg Amt.

I.

I et saa udpræget Landbrugsland som Danmark vil Landbrugsstandens økonomiske Forhold være af afgørende Betydning for hele Landets Tilstand. Og af den samlede Landbrugsstand er atter Kernen i den: Gaardejerstanden den, hvis Trivsel eller ikke Trivsel alle Dage er taget som et Barometer for Fremskridt eller Tilbagegang for Landet som Helhed.

Ogsaa uden nærmere Undersøgelse er enhver klar over, at den Landbrugskrise, som i Verdenskrigens Kølvannd har hærgnet Danmark i de senere Aar, har reduceret baade Indtægter og Formuer for Landmændene i høj Grad. Men hvis man ikke vil nøjes med enkelte Stikprøver, og dømme derudfra om hele Landbrugsstandens Forhold, saa er man nødt til at undersøge hver enkelt Landmands Forhold, og ved at finde Gennemsnitsværdien for de ligestillede Landmænd kan man saa ud fra disse Værdier bedømme Krisens Virkning paa en objektiv og uangribelig Maade.

Som Basis for en saadan Undersøgelse kan man benytte Landmændenes Skatteligning. En Gennemgang af Skattelisterne viser, at man maa udskille Husmandsklassen fra en saadan Undersøgelse, da deres Ansættelse, særlig for Statshusmændenes Vedkommende, baade med Hensyn til Indtægt og Formue gennemgaaende er Nul; de negative Svingninger kan ikke læses ud af Skattelisterne. Deres økonomiske Forhold kan bedre bedømmes udfra det Omfang, i hvilket de tilsvare deres Ydelser overfor Statskassen, og negativ i hvilket Omfang de begærer og erholder Akkord.

Undersøgelsen maa derfor nødvendigvis — hvad ogsaa var Hensigten — begrænse sig til at omfatte den selvejende Bondestand. Spørgsmaalet er saa, hvor skal Grænsen sættes, og hvad skal benyttes som Skel. Efter nogle Forsøg blev Grænsen mellem Gaarde og Husmandssteder sat til 25.000 Kr. Ejendomsskyld, som her i Amtet svarer til ca. 10 ha. Derefter delte man Gaardejerstanden i tre Grupper, de mindre Gaarde med hver 25.000—50.000 Kr. Ejendomsskyld, de større Gaarde fra 50.000—100.000 Kr. Ejendomsskyld og de store Gaarde med over 100.000 Kr. Ejendomsskyld.

Paa dette Grundlag har man bearbejdet det foreliggende Materiale. Man skal i det følgende gøre nærmere Rede for de udvundne Resultater.

II.

Bøndergaardenes Antal og deres Fordeling.

For at finde det rene Landbrugs Indtægt og Formue har man udskudt alle de Landbrugsejendomme, hvor Landbruket var et Bierhverv ved Siden af et andet, altsaa hvor Ejeren som Hovederhverv var Haandværker, Købmand, Møller, Teglværksejer eller lign. Ved at udskyde disse blandede Bedrifter blev Materialet mere ensartet.

Endvidere udskød man de Landbrug, som ejedes af Staten, Kommunen, Sognet eller andre juridiske Personer. I disse Tilfælde var det ikke muligt at konstatere Indtægten af det Landbrug, som drives, ej heller den Formue, som skattemæssig kunde sammenstilles med en tilsvarende Gaard i Privateje.

Tilbage blev saa alle Gaarde, som ejedes af Private, det vil sige den selvstændige Gaardejerklasse, fra den mindste lille Gaard paa 25.000 Kr. til den største Gaard: Majbølgaard 340.000 Kr. Ejendomsskyld, (1927—1932 291.500 Kr. Ejendomsskyld). I Skatteaaret 1929—30 fandtes der paa Als (Als Skattekrede) 347 Gaarde med fra 25.000 Kr. — 50.000 Kr. Ejendomsskyld, 425 Gaarde med fra 50.000 Kr. — 100.000 Kr. Ejendomsskyld og 23 Gaarde med over 100.000 Kr. Ejendomsskyld. For Sundeveds Vedkommende var de tilsvarende Tal: 120, 156 og 21, ialt 1092 Ejendomme. I 10 Tilfælde var to Ejendomme paa samme Haand, saa Ejeren derved kom op over de 100.000 Kr. Ejendomsskyld; disse Ejendomme er skattemæssigt stillet i Gruppe med de Ejendomme, som alene har over 100.000 Kr. Ejendomsskyld.

I 1934/35 var Ejendommenes Fordeling saaledes:

	Gruppe I	Gruppe II	Gruppe III	
Als	383	349	17	} Ialt 1036
Sundeved	126	146	15	

Ved den almindelige Vurdering i 1932 blev Landejendommene sat ned med 5—10 pCt. Det medførte en Forskydning indenfor de ovennævnte Grupper fra oven nedefter. Det samlede Resultat er dog kun, at 60 Ejendomme glider ud, idet de gaar ned under Vurderingsgrænsen paa 25.000 Kr. Medens der ikke knytter sig nogen særlig Interesse til Forskydningerne i Gruppe I og II, er det modsatte Tilfældet med Hensyn til Forskydningerne i Gruppe III: de store Ejendomme over 100.000 Kr. Ejendomsskyld. Af disse er tre gleden ud af Gruppen paa Grund af Ejendommens Deling eller Frasalg af større Arealer fra Gaarden; der er optaget to nye Ejendomme, idet Hovedparcellerne af Domænerne Rumohrsgaard og Vertemine er kom-

men i privat Eje, medens 11 er gleden ud paa Grund af Nedgang i Vurderingen. Kun i fem Tilfælde findes der nu to Ejendomme paa samme Haand med over 100.000 Kr. Ejendomsskyld. Der har saaledes funden en større Nivellering Sted, svarende til den almindelige Tendens i Nutiden.

III.

Indtægtsforhold.

Aarene 1928 og 1929 var gode Aar for Landmanden. Med 1930 sætter Nedgangen ind, 1931 og 1932 er meget daarlige Aar, hvorefter der følger en Bedring i 1933. Kalenderaarenes Udbytte giver sig Udslag i de følgende Skatteaar; til 1928 svarer Ligningen i 1929/30 og saa fremdeles.

Hvorledes og i hvilket Omfang lignes nu Landmændene i de gode Aar?

Af de 347 mindre Gaardejere paa Als lignedes i 1929/30 kun 245; af disse udgik 15 som Skatteydere, da Ligningen var mindre end Forsørger- og Børnefradraget, saa kun 230 betalte Indkomstskat.

Paa Sundeved var der i denne Gruppe, som omfattede 120 Gaardejere, 66 Indkomstskatteydere.

I 1930/31 var Antallet af Skatteydere paa Als stegen til 250 og paa Sundeved til 83.

Af de større Gaardejere (Gruppe II 50.000—100.000 Kr. Ejd.) fandtes i 1929/30 som nævnt paa Als 425, deraf var 361 lignet til Indkomst og 328 betalte Indkomstskat. Paa Sundeved var der 156 større Gaardejere, hvoraf 115 var lignet og 110 betalte Indkomstskat.

I Skatteaaret 1930/31 var Antallet af Skatteydere paa Als stegen til 366 og paa Sundeved til 146.

Af de 44 Gaarde med over 100.000 Kr. Ejendomsskyld i 1929/30 ejedes to af Personer, som boede udenfor Amtet, af de resterende 42 var 29 lignet til Indkomst og 28 svarede Indkomstskat. Alle de 10 Gaardejere, som ejede to Gaarde med tilsammen over 100.000 Kr. Ejendomsskyld, svarede Indkomstskat.

I 1930/31 var der kun to af disse Storgrundejere, som ikke svarede Indkomstskat.

Hvorledes ligger Ligningsforholdet nu, efter at Landbrugskrisen har hærget?

Før Skatteaaret 1934/35 er der lignet 198 af 383 Gaardejere i Gruppe I paa Als, men kun 176 svarer Indkomstskat. Paa Sundeved er der lignet 43 af 126, men kun 34 svarer Indkomstskat.

I Gruppe II er der paa Als 349 Gaarde, men kun 230 er lignet og kun 200 betaler Indkomstskat. Paa Sundeved er der lignet 83 af 146, men kun 78 betaler Indkomstskat.

Storgrundejernes Antal er dalet til 32; af de 30 bosiddende er 15 lignet til Indkomst, deraf en med mindre end Forsørgerbeløbet, saa han slipper for at betale Indkomstskat. De 5 Ejere af to Gaarde svarer alle Indkomstskat.

Vi gaar nu over til at betragte de samlede Indkomstskattebeløb indenfor hver Gruppe.

Paa Als stiger den paalignede Indkomst i Gruppe I fra 587.550,— Kr. i 1929/30 til 700.450,— Kr. i 1930/31 og falder til 390.850,— Kr. i 1934/35.

For Gruppe II stiger Indtægten fra 1.086.900,— Kr. til 1.360.550 Kr. og falder til 509.500 Kr.

Gruppe III stiger fra 83.950 Kr. til 147.850 Kr. og falder til 18.050 Kr.

Sammenligner man Indtægterne i 1930/31 og 1934/35, saa ser man, at Indtægten af de mindre Gaarde er falden til 56 pCt., og af de større Gaarde til 37 pCt. Nedgangen i Gruppe III er endnu noget større; en Procentberegning vil dog paa Grund af de store Forskydninger i denne Gruppe være misvisende. Af 17 Storgaarde paa Als er kun 5 lignet til Indkomstskat.

Paa Sundeved er Opgang og Nedgang for de samme Skatteaar:

Gruppe I	152.200 Kr.	241.800 Kr.	74.000 Kr.
Gruppe II	380.000 »	538.306 »	197.000 »
Gruppe III	131.250 »	171.300 »	46.750 »

Omsat i Procenter er Nedgangen for de tre Grupper henholdsvis til 30 pCt., 37 pCt. og 27 pCt.

Hvis man ikke sammenligner med 1930/31 men med 1929/30, saa er Nedgangen gennemssnitlig omtrent Halvdelen.

Fordeler man Indtægterne paa Als i Gruppe I paa de lignede Personer, saa faar man 2400,— Kr., 2670 Kr., 2000,— Kr.; fordeler man dem paa Ejendommene, bliver Tallene 1700,— Kr., 2000,— Kr., 1000,— Kr.

Fordeler man Indtægterne i Gruppe II paa samme Maade paa de lignede Personer henholdsvis paa Ejendommene paa Als, saa faar vi Tallene 3.000 Kr., 3.660 Kr., 2.210 Kr. og 2.560 Kr., 3.240 Kr., 1.460 Kr.

I Gruppe III bliver Indtægterne for de lignede Personer: 5.000 Kr., 6.160 Kr., 3.000 Kr.

De i Gruppe I paa Sundeved lignede Personers Indtægter er i Gennemsnit for Skatteaarene 1929/30, 1930/31 og 1934/35: 2.200 Kr., 2.800 Kr., 1.700 Kr. Fordeles Indtægten pr. Ejendom, bliver Tallene 1.200 Kr., 2.000 Kr., 590 Kr.

For Gruppe II's Vedkommende bliver Indtægterne pr. lignet Person: 3.300 Kr., 3.700 Kr., 2.400 Kr. og pr. Ejendom: 2.400 Kr., 3.400 Kr., 1.350 Kr.

I Gruppe III er Indtægten pr. lignet Person: 6.000 Kr., 6.800 Kr., 3.300 Kr.

Som Helhed var Indtægterne for Sundeveds Vedkommende ifl. Ligningen for 1934/35 halvt saa store som for 1929/30 og $\frac{1}{3}$ af 1930/31.

IV.

Formuesforhold.

Den Gaardejerstanden paa Als paalignede Formue var:

	1929/30	1930/31	1934/35
Gruppe I	5.039.000 Kr.	5.104.000 Kr.	3.962.000 Kr.
Gruppe II	14.269.000 »	14.300.900 »	7.708.500 »
Gruppe III	1.925.200 »	2.092.000 »	1.018.100 »
	21.233.200 Kr.	21.497.800 Kr.	12.688.600 »

Paa Als stiger Gaardejernes Formue altsaa med 260.000 Kr. fra 1929/30 til 1930/31, men falder med 8,6 Millioner Kr. til 1934/35.

Paa Sundeved er Gaardejerne lignet med følgende Formuer:

	1929/30	1930/31	1934/35
Gruppe I	1.005.000 Kr.	1.001.500 Kr.	540.500 Kr.
Gruppe II	4.008.000 »	4.039.200 »	2.415.900 »
Gruppe III	2.146.200 »	1.743.300 »	824.200 »
	7.159.900 Kr.	7.084.000 Kr.	3.780.600 Kr.

Formuen er omtrent uforandret de førstnævnte Skatteaar, men falder derpaa med 3,3 Millioner Kr. indtil indeværende Skatteaar.

Ialt har Gaardejerstanden i Sønderborg Amt under Landbrugskrisen mistet 12 Millioner Kroner eller 42 pCt. af Formuen i 1930/31.

Fordeler vi Formuerne paa de lignede Personer, saa faar vi følgende Gennemsnitsbeløb paa Als:

	1929/30	1930/31	1934/35
Gruppe I	28.000 Kr.	26.000 Kr.	26.000 Kr.
Gruppe II	53.000 »	45.700 »	40.800 »
Gruppe III	100.000 »	100.000 »	170.000 »

Disse til Dels overraskende Tal finder deres Forklaring i, at Antallet af Formueejere svinger op og ned med Tiderne, saa Gennemsnittet nogenlunde bliver det samme. For Storgaardenes Vedkommende er Antallet af Formueejere falden fra 19 i 1929/30 til 6 i 1934/35; da de største Formuer har holdt bedst, bliver Gennemsnittet større.

Paa Sundeved findes følgende Gennemsnitsformuer:

	1929/30	1930/31	1934/35
Gruppe I	25.700 Kr.	27.000 Kr.	27.000 Kr.
Gruppe II	47.000 »	45.000 »	41.000 »
Gruppe III	102.000 »	92.000 »	63.000 »

V.

Indkomstskat og Formueskat.

Den Gaardejerstanden paa Als paalignede Indkomstskat fordeler sig paa følgende Maade:

	1929/30	1930/31	1934/35
Gruppe I	3.087 Kr.	4.849 Kr.	1.140 Kr.
Gruppe II	10.730 »	18.326 »	2.490 »
Gruppe III	2.853 »	4.876 »	162 »
Ialt	16.670 Kr.	28.051 Kr.	3.792 Kr.

Antallet af Indkomstskatteydere var:

Gruppe I	230	250	176
Gruppe II	328	366	200
Gruppe III	17	25	6

Gennemsnitstallet af Indkomstskat var derefter:

Gruppe I	13,40 Kr.	19,40 Kr.	6,50 Kr.
Gruppe II	32,70 »	50,00 »	12,45 »
Gruppe III	168,00 »	195,00 »	27,00 »

Paa Sundeved skulde Gaardejerstanden svare følgende Indkomstskattebeløb:

Gruppe I	789,00 Kr.	1.564,00 Kr.	248,00 Kr.
Gruppe II	4.481,00 »	7.308,00 »	1.307,00 »
Gruppe III	4.329,00 »	5.509,00 »	431,00 »

Ialt 9.599,00 Kr. 14.381,00 Kr. 2.013,00 Kr.

Antallet af Indkomstskatteydere var:

Gruppe I	66	83	34
Gruppe II	110	146	78
Gruppe III	21	25	13

Gennemsnittet af Indkomstskatten bliver saa:

Gruppe I	12,00 Kr.	19,00 Kr.	7,30 Kr.
Gruppe II	40,70 »	50,00 »	16,80 »
Gruppe III	205,70 »	220,00 »	33,00 »

I Formueskat svarede der paa Als:

	1929/30	1930/31	1934/35
Gruppe I	3.716,00 Kr.	4.242,00 Kr.	2.825,00 Kr.
Gruppe II	17.933,00 »	21.314,00 »	10.012,00 »
Gruppe III	4.985,00 »	6.001,00 »	2.471,00 »
Ialt	26.634,00 Kr.	31.557,00 Kr.	15.308,00 Kr.

Antallet af Formueskatteydere var i:

Gruppe I	180	187	150
Gruppe II	268	313	189
Gruppe III	19	20	6

Gennemsnitsbeløbene paa Formueskatten bliver saa:

Gruppe I	20,60 Kr.	22,70 Kr.	18,80 Kr.
Gruppe II	67,00 »	68,00 »	53,00 »
Gruppe III	262,00 »	300,00 »	410,00 »

Paa Sundeved var de paalignede Formueskattebeløb:

	1929/30	1930/31	1934/35
Gruppe I	662,00 Kr.	813,00 Kr.	299,00 Kr.
Gruppe II	5.011,00 »	6.270,00 »	3.149,00 »
Gruppe III	6.131,00 »	6.557,00 »	2.252,00 »
	11.804,00 Kr.	13.640,00 Kr.	5.700,00 Kr.

Antallet af Formueskatteydere var:

Gruppe I	39	37	20
Gruppe II	85	89	59
Gruppe III	21	19	13

Gennemsnitlig svarede altsaa enhver Formueejer i Formueskat:

Gruppe I	16,70 Kr.	22,00 Kr.	15,00 Kr.
Gruppe II	59,00 »	70,00 »	53,00 »
Gruppe III	292,00 »	345,00 »	123,00 »

VI.

Resumé.

Als og Sundeved har i Tiden før Krigen haft det Ry at have det bedste og mest intensivt drevne Landbrug. Jorden var god, Gaardene smaa, Værdien stor, Privatforbruget beskedent. Der var jævn Velstand over det hele, mange Steder store Formuer. Der lagdes Penge til Side hvert Aar. Derfor kunde Sønderborg Amt hurtigt overvinde de økonomiske Rystelser, som i Halvfemserne krævede Millionbeløb.

De store Markformuer gik tabt ved Markens Fald, kun hvad der var investeret i Jord, Bygninger og andre Guldværdier, blev til Kroneværdier, Valutareguleringen kunde kun bøde lidt paa Tabet af de likvide Markformuer.

De første Aar efter Genforeningen gav store Indtægter, men saa faldt Priserne. Omlægning af Driften, de lave Kreditforeningskurser, den »ærlige« Krone og andre Fejldispositioner øgede Gælden og formindskede Formuerne. Saa kom der nogen Bedring i Aarene 1928—30. Men Krisen med Prisfald for alle Landbrugsprodukter og med Exportvanskeligheder rystede Landbruget i sin Grundvold.

De forskellige Kriselove har dels ydet direkte Støtte, dels væltet Udgifterne over paa de andre Erhverv og Befolkningsdele, dels muliggjort, at Landmændene til Trods for manglende Betalingsevne kunde blive siddende paa Ejendommen, enten med eller uden Nedskæring af Gælden. Paa den anden Side har Kriselovgivningen begrænset Landmandens Handlefrihed, den har dels gjort ham afhængig af Statsmagten, dels svækket Viljen til at svare enhver sit.

Omfanget af den Nedgang i Indtægt og Formue og i Skatteevne, som har ramt Gaardejerstanden i Sønderborg Amt under Landbrugskrisen, er nærmere dokumenteret i det forudgaaende.

Nedgangen af den lignede Indtægt til det halve i Sammenligning med Indtægten for Skatteaaret 1929/30 maa ses i Forbindelse med Nedgangen i Skatteydernes Antal fra $\frac{3}{4}$ til Halvdelen af Ejendommenes Antal og med Nedgangen af Skatteevnen til $\frac{1}{4}$, ja hvis man sammenlignede med Toppunktet i 1930/31, saa falder Indkomstskatterne til $\frac{1}{7}$.

Medens en Nedgang i Indtægter under forandrede Vilkaar, hurtigt kan opvejes af en tilsvarende Opgang, er det ikke muligt, naar Formuen er reduceret i tilsvarende Grad. En Formuenedgang fra 28 Millioner Kroner til 16 Millioner Kroner er saa dybtgribende, at den betyder en alvorlig Svækkelse for den Stand, den rammer. Selv om en Del af Formuenedgangen skyldes Vurderingen i 1932 — jeg antager, at denne Omvurdering har nedskaaren 2 Millioner af Gaardenes Værdi — saa vil den resterende Nedgang paa 10 Millioner Kroner ikke kunne genvindes, uden at Landbruget gennem en lang Række Aar faar gode Høstaar i Forbindelse med gode Afsætningsforhold.

Medens der i 1928 var 624 Gaardejere, som var skattepligtige af deres Formue — det vil sige, den var over 10.000 Kr. — saa var der i 1933 kun 437, som var formueskattepligtige. Var Antallet af disse Skatteydere saaledes dalet med $\frac{1}{3}$, saa var deres Skatteevne derimod dalet til Halvdelen af deres Tilsvarende overfor Statskassen i Skatteaaret 1929/30.

Betragter man de forskellige Grupper af Ejendomme, saa ses det, at Ejere af Ejendomme i Gruppe I — fra 25—50.000 Kr. Ejendomsskyld — forholdsvis har bevaret deres Indtægter og Formuer bedst. Ejerne af Ejendomme i Gruppe II — fra 50.000—100.000 Kr. Ejendomsskyld — er bleven ramt meget haardere af Krisen. Værst er det dog gaaet ud over de store Ejendomme med over 100.000 Kr. Ejendomsskyld.

Indenfor denne Gruppe har Gaardejerne med de største Formuer klaret sig bedst. Derimod er det gaaet haardest ud over de Gaardejere, som havde en mindre Formue; denne Formue er forsvunden og vel i mange Tilfælde bleven negativ. Thi lige som gode Aar, og særlig naar det ogsaa betyder høje Kornpriser, skæpper mest til de store Gaarde, saa svier de daarlige Aar og særlig lave Kornpriser haardest til disse Ejendomme.

Medens det til Nød kan gaa at drive en Gaard til 25,000 Kr. Ejendomsskyld uden Formue, kun ved Hjælp af laante Midler og med ens egen Arbejdskraft som væsentlig Indsats, saa er det sikkert nærmest umuligt at drive en Ejendom paa over 100.000 Kr. Ejendomsskyld uden Formue med Udbytte; ved en saadan Ejendom betyder Ejerens Arbejdskraft meget lidt, kun hans Ledelse betyder noget.

Naar Halvdelen af Amtets Storgaarde i Dag drives uden egen Formue, saa er det kun et Tidsspørgsmaal, hvornaar Ejerne maa opgivet Ævred; kun særlig Dygtighed i Forbindelse med stigende Konjunkturer kan muliggøre Bevarelsen af disse Gaarde i deres nuværende Omfang. Hvis landbrugsmæssige Hensyn tillader en delvis Udstykning af disse Ejendomme, saa vilde det sikkert gavne baade Ejerne og Samfundet.

Dette Overblik over Gaardejerstandens Indtægts- og Formueforhold i Sønderborg Amt i de senere Aar viser, hvor haardt Landbrugskrisen har ramt denne vigtigste Stand. Ved Siden af de økonomiske Tab er Gaardejerstanden udsat for Tab af Selvstændighed og Uafhængighed.

Danmark og særlig Nordslesvig har altid været stolt af at have en dygtig, selvstændig og økonomisk uafhængig Bondestand. Landbrugskrisen har ramt den haardt. Lad os haabe, at vi nu gaar lysere Tider imøde, saa baade de økonomiske og aandelige Værdier, som skabes af og er knyttet til en selvstændig Gaardejerstand, kan generhverves og gøres gældende til Gavn for Standen og for hele Landet.

J. Smith.
